

Preek van ds. Wesdorp, Wijkgemeente Oude Kerk te Zoetermeer

Gehouden op de 7^e zondag na Trinitatis, 4 augustus 2019

Schriftlezing 1: Exodus 20: 1-6 en Ezechiël 18: 20-23

Schriftlezing 2: 2 Petrus 3:8-9

Schriftlezing 3: Johannes 9: 1-3

Uit het Liedboek

Lied 868: 1,2

Psalm 19: 1,3

Psalm 79: 3,5

Lied 103c: 2,3

Lied 863

Lied 947

Lied 868: 5

MOETEN DE KINDEREN BOETEN? [Preek over Exodus 20: 5]

Deze keer is één van de weinige keren dat ik uit de Tien Geboden gelezen heb in de versie van de Nieuwe Bijbel Vertaling. De laatste tijd heb ik de Tien Geboden niet vaak voorgelezen, maar wanneer ik dat deed, las ik de oudere vertaling van 1951. Daar klinkt het tweede gebod zo: Ge zult u geen gesneden beeld maken, noch enige gestalte. Ge zult u voor die niet buigen, noch hen dienen, want Ik, de HERE, uw God, ben een naijverig God, die de ongerechtigheid van de vaders bezoekt aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde geslacht van hen die Mij haten, en die barmhartigheid doet aan duizenden van hen die Mij liefhebben en mijn geboden onderhouden.

Dat klinkt toch wel anders dan in de Nieuwe Vertaling van 2004: Voor de schuld van de ouders laat Ik de kinderen boeten, en ook het derde geslacht en het vierde, wanneer ze mij haten. Deze woorden klinken hard en druisen in tegen ons rechtvaardigheidsgevoel. Stel u voor, uw opa heeft wat uitgespookt en u krijgt daarvoor straf te dragen! Mijn opa van vaderskant heb ik niet gekend, laat staan mijn overgrootvader. Van hun leven weet ik niet veel af, nog minder van hun daden. Er zullen meerderen met mij zijn, die evenmin grootouders en overgrootouder gekend hebben. Is het dan niet onrechtvaardig als je de consequenties krijgt te dragen van hun daden? Aan de andere kant: we dragen wel een portie genen van onze voorouders. Een kwart van de ene opa en een kwart van de andere oma. Karaktereigenschappen en andere trekken hebben we van hen overgeërfd. Je herkent soms één van je ouders in één van je kinderen. Er zijn ook kwalen en lichamelijke afwijkingen die geërfd zijn. Soms zijn de ziekelijke gevolgen te voorkomen met medicijnen of een operatie, maar de overdracht van zulke genen aan het nageslacht is in veel gevallen nog niet te voorkomen. Sowieso leven wij in een wereld van nu, die wij te danken hebben aan onze voorouders, of in een wereld die wij te wijten hebben aan de voorgelachten. Het is maar hoe we ertegen aankijken. Wij zijn geboren in een wereld van technologische groei. Al lang voordat wij er waren was er de industrialisatie. De voordelen en

de nadelen van industrieën hebben wij geërfd. Eeuwen geleden zijn er wetenschappelijke bevindingen gedaan, technische uitvindingen, en wij plukken de vruchten daarvan. De nadelen waarmee we opgescheept zijn, waarmee de schepping bevuild wordt, we proberen die zoveel mogelijk terug te dringen. Van geslacht op geslacht heeft een verdienmodel voorop gestaan, waarbij er meer grondstoffen aan de aarde onttrokken zijn dan eraan teruggegeven.

Een schepping onder druk hebben wij geërfd en hoe gaan wij de aarde aan ons nageslacht doorgeven? Als we zo doorgaan als nu, zal de schepping nog maar een paar generaties mensen kunnen verdragen en dan zal de mensheid door de natuur zelf grotendeels vernietigd worden. Hieraan zien we dat er gevolgen zichtbaar worden tot derde en vierde generaties. Daar zit iets van een oordeel in, dat de halfslachtige houding van onze generaties terechtkomt op de borden van onze klein- en achterkleinkinderen. Dit is een oordeel dat we zelf over ons heen halen. Zo merken we hoe nauw verbonden wij zijn met ons voorgeslacht, ongeacht hoe goed of hoe weinig wij hen gekend hebben. Wij lijken op hen. Wij komen uit hen voort. Wij volgen hun voorbeeld. Wij doen als zij. Wij horen bij hen. Daar gaat de tekst van de Bijbel ook van uit: een nauwe verbondenheid door bloedband. Het is niet een willekeurige gang van zaken die een willekeurig mens overkomt. Overigens moeten we alle woorden van dit gebod nauw verbinden met heel de tekst van de Tien Woorden. Als je de woorden, dat de kinderen moeten boeten voor de ouders en grootouders, loshaalt uit de context, gaan we ongelukken maken. Als we over deze woorden nadenken moeten we alle woorden meewegen!

Het begint met bevrijding! Ik ben de HEER, uw God, die u uit de slavernij bevrijd heb. Met deze uitspraak begint God de tien woorden tot zijn volk. Het leven dat God zijn volk voorhoudt, is het antwoord op de bevrijding. Kort samengevat zegt het grote gebod: Blijf bij uw Bevrijder. Dat God zijn volk uit Egypte bevrijd heeft, is het grote wapenfeit van God in het Oude Testament. Dat is het fundament, de grondslag voor heel de geschiedenis van de gemeente van God. Hij heeft u bevrijd, en de vrijheid is een moeilijk goed om die te leven. Daarom gaan de woorden van de Bijbel niet alleen over dingen van het verleden, over wat vroeger gedaan is, maar ze stellen het heden aan de orde. Dit is wat God tegen zijn volk zegt: Je bent van mij. Vandaag. Leef dan ook naar mij toe. Vandaag en morgen.

Dat werpt licht op het tweede gebod. De woorden, dat we geen afbeeldingen en verbeeldingen van God mogen maken, heeft alles te maken, met de God die de Bevrijder is, tevens de onbegrijpelijke God. Iedere menselijke gedachte die wij over God vaststellen, is een beperking, als het ware een vervalsing van wie God werkelijk is. Dit is een dringende vraag van de Bijbel aan ons, mensen in deze tijd. Hoe serieus wordt God genomen zoals God God is? Moet God in onze godsbeelden niet een lieve God zijn en een politiek correcte probleem oplosser? Een godsbeeld dat aan moet sluiten op ons liberaal-individualistisch levensgevoel. Het schofferen van de heilige God van Israël kan tot een kortsluiting leiden die niet alleen jou raakt, maar die ook hen kan raken die in jouw nabijheid leven. Als God in het leven een probleem oplosser moet zijn, een appeltje voor de dorst of een vernislaag over de planken van een wankel gebouw van ons egocentrische bestaan, dan werkt deze houding door in volgende generaties. Onze kinderen, voor wie het toch al moeilijk is om in deze tijd het geloof te bewaren, zullen nog makkelijker concluderen dat het wel wat minder kan. Hun kinderen, onze

kleinkinderen, de derde generatie, zullen misschien hoopgevoel op een christelijke school nog iets over Jezus horen. De vierde generatie, onze achterkleinkinderen zullen helemaal niets meer meekrijgen. Dat de God van de Bijbel in het verbond gehoorzaamheid en discipline vraagt, en dat God soms rechte lijnen trekt, om mensen op het spoor te houden, dat de rechtvaardige God een strenge God kan zijn, zelfs soms een gevaarlijke God, dat zijn woorden die in een levend geloof aanvaard en beleden worden. Maar tegelijk doen die woorden allerlei stekels opzetten, omdat de prediking van de strenge God veel geloof dood gepreekt heeft.

God zegt iets over zichzelf in dit gedeelte. Hij is een jaloerse echtgenoot, wie het pijn doet als zijn geliefde het met een ander doet. Onder de mensen loopt dat stevast uit op een echtscheiding met alle ellende. Dit beeld moeten we vasthouden, God de jaloerse echtgenoot, wie pijn aangedaan wordt, als mensen Hem niet meer als Redder erkennen maar geestelijke relaties aangaan met andere machten. God heeft trouw gevraagd van de zijnen. Ik heb jou bij je naam geroepen, je bent van Mij! En trouw wordt beloond. Wie trouw blijft, wordt gelukkig en viert feesten en jubilea. Ontrouw leidt tot breuken. In de oude tijden van de Bijbelse volkeren was dit een vertrouwde verhouding. Daar waren volken, die bestonden uit clans van families. Drie tot vier generaties woonden bij elkaar. Aan het hoofd van een clan stond een stamhoofd, en aan het hoofd van de stamhoofden stond een opperheer. Als je trouw was aan elkaar, was dat een sterke beveiliging te midden van een dreigende wereld. Je kon op elkaars bescherming en hulp rekenen. Zoals vader Abraham eens zijn neef Lot uit gevangenschap bevrijd heeft met de hulp van een groep bondgenoten. Wie het hoofd ontrouw werd, stond er alleen voor en moest zijn eigen boontjes doppen. Dat was in de dreigende wereld van toen een groot risico. Zo hadden families en individuele mensen er belang bij om loyaal aan hun heer te zijn. Trouw werd beloond, ontrouw werd bestraft.

Wat zegt God nu in dit tweede gebod? Als mensen afkering van Hem worden, zij minachten Hem en verbreken de relatie met God door een andere god te gaan dienen, dan zal God hun de consequentie van hun keuze laten voelen. Niet dat God dat graag doet, maar Hij moet wel. De straf is een harde aanpak om de mensen te bewegen terug te keren. Dat Hij moet straffen, doet God pijn. Juist omdat de liefdesrelatie verraden is. We houden het beeld van God als jaloerse echtgenoot vast. God houdt nog altijd van zijn geliefde. Het is zaak om de woorden goed te lezen. Er is geen sprake van een noodlot, waaronder volgende generaties liggen, zo maken de laatste woorden duidelijk: wanneer ze Mij haten, staat er. Deze woorden kunnen ook zo vertaald worden: wanneer ze een afkeer van Mij hebben. Het Bijbelse woord haten is niet zozeer een hekel hebben aan, maar betekent 'minachtend voorbij gaan aan iemand'. Deze bijstelling slaat niet alleen op de ouders maar kan ook op de volgende generaties slaan. De gedachte is dan een verdrietige verbondenheid van generaties, die zich achter elkaar afkeren van de levende God. Daar klinkt eigen keus en eigen verantwoordelijkheid in door. Zoals het in de Nieuwe Bijbel Vertaling staat, dat God kinderen laat boeten voor de fouten van de ouders, dat druist in tegen ons rechtvaardigheidsgevoel. Maar het druist ook in tegen andere getuigenissen in de Bijbel. Zo werkt God niet. We hebben het woord van God gehoord bij monde van de profeet Ezechiël, dat een zoon niet hoeft te boeten voor de zonden van zijn vader en dat een vader niet hoeft te boeten voor de schuld van zijn zoon. Ieder is verantwoordelijk voor zijn eigen daden. In een ander Bijbelboek, Deuteronomium (24:16) staat

hetzelfde: Ouders mogen niet ter dood gebracht worden om wat hun kinderen hebben misdaan, en kinderen niet om de misdaden van hun ouders. Alleen om wat iemand zelf misdaan heeft zal hij de gevolgen moeten dragen.

Hebt u de irritatie gehoord in de reactie van Jezus op de vraag van zijn leerlingen als zij stuiten op die blindgeborene in de straten van Jeruzalem? Heeft hij gezondigd? Dat is een beetje lastig, om als ongeboren kind al gezondigd te hebben. Hebben zijn ouders gezondigd, dat hij blindgeboren is? Dan die resolute terechtwijzing van Jezus: noch hij, noch zijn ouders hebben gezondigd. Het werk van God moet in zijn leven openbaar worden. Hij moet niet boeten, God wil juist dat hij gered wordt! De woorden zoals wij ze lezen, dat God de kinderen laat boeten voor de schuld van hun ouders, kan in onze tekst inderdaad zo vertaald worden.

Maar de woorden kunnen ook ruimer vertaald worden. De vertalers van het Nederlands Bijbel Genootschap overwegen een herziening van dit vers. In een grondig artikel in het Bijbels Vakblad van het Nederlands Bijbel Genootschap doet de vertaler dr. Jaap van Dorp het volgende voorstel: Als ouders Mij haten, roep Ik voor hun zonden hun kinderen ter verantwoording, en ook het derde geslacht en het vierde. Volgens dit voorstel worden de kinderen door God aangesproken op de ontrouw van hun ouders, Hij stelt de relatiebreuk aan de orde en legt hen de vraag voor: hoe is dat bij jullie? Gaan jullie in het spoor van jullie ouders, of keren jullie tot mij terug? Moeten jullie ook de gevolgen voelen van het verraden van jullie Bevrijder? Als ouders ontrouw zijn aan God, is dat een zaak ook voor de kinderen. Zij zullen de erge gevolgen ondervinden als zij volharden in de afwijzende houding, maar de kinderen kunnen ook tot inkeer komen en omkeren van hun kwade weg. Dan is er voor hen genade. Anders is het vonnis geveld.

Onze oud-predikant en collega Wim de Bruin doet een ander voorstel om dit vers zo te vertalen: De kwalijke gevolgen van de zonde van de ouders doe Ik de derde en de vierde generatie ondervinden, wanneer zij ook een afkeer van Mij hebben. Er gaat iets van het goede evangelie gloren in deze woorden: tot in het derde en het vierde geslacht. God beperkt zijn vonnis en Hij houdt zijn oordeel het liefst zo klein mogelijk. Want moet u horen, wat hiertegen over staat: Tegenover de vier generaties van de afwijzers, bewijst God zijn liefde tot in het duizendste geslacht van hen die Hem liefhebben. Hebt u daar wel eens over nagedacht hoe lange tijd dat in beslag neemt: duizend generaties? Hoe oud zijn we als we kinderen krijgen? Laat dat gemiddeld 25 jaar zijn. Dan praten we met 1000 generaties over een periode van 25.000 jaar. Dat staat tegenover de hooguit 100 jaar van de vier negatieve generaties. En sinds de generatie van Adam moeten wij in deze tijd zo ongeveer met de generaties nummer 230, of 240, hooguit 250 leven. Dan heeft de genade van God nog 750 generaties te gaan. Ziet u het oneindige geduld van God en zijn hartstochtelijke wil om de mensen genade te bewijzen?

Na een geschiedenis van 42 generaties heeft God zelf gegeneerd willen worden in vlees en bloed, om met de generatie van Jezus al die duizend generaties van de mensheid zijn liefde te bewijzen. Jezus is de hartstocht van God naar u toe, door wie God verlangt uw en mijn leven te verlossen en te dragen. En wat voor stomme dingen wij soms uithalen, waarmee wij God pijn

doen, de apostel Petrus betuigt, dat God een eindeloos geduld heeft, omdat Hij wil dat iedereen tot inkeer komt en dat niemand verloren gaat.

Dit is de God van de Bijbel, dezelfde God van de Tien Geboden. Die de generaties mensen eindeloos liefheeft en zijn toorn tegen de zondaars zo sterk mogelijk ingeperkt houdt. Bij deze God zijn wij veilig als wij Hem liefhebben en Hem belijden als Heer. Als we bedenken onder welk eindeloos geduld wij leven, stemt het ons tot dankbaarheid om onze lof te zingen tot de HERE, Hem dank te zeggen en te eren. Want goed zijn alle dingen die wij van Hem ontvingen. Een arts is ons gegeven, die zelve is het leven: Christus, voor ons gestorven, heeft ons het heil verworven. Hij heeft aan ons vergeven, de schuld en schenkt ons leven. Bij U, o God, bezitten wij schatten van wijsheid en liefde (Lied 863). AMEN.